

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео комисију

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној донело је одлуку да се образује комисија за оцену докторског рада који је Јелена Бабић-Антић предала под насловом *Родни стереотипи и језичка средства у функцији формирања родних идеологија деце као читалачке публике романа Хари Потер Џоане Ролинг на енглеском и у преводу на српски језик.*

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. Др Јелена Филиповић, редовна професорка Филолошког факултета Универзитета у Београду, Катедра за иберијске студије
2. Др Ана Кузмановић-Јовановић, ванредна професорка Филолошког факултета Универзитета у Београду
3. Др Мирјана Лончар-Вујновић, редовна професорка Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Јелена (Бранислав) Бабић-Антић рођена је 01.03. 1977. године у Приштини. Похађала је Прву Приштинску гимназију до 1996. год. када је уписала студије англистике на Филолошком факултету Универзитета у Приштини. Прве две године одслушала је и положила у Приштини, док је преостале две услед дешавања на Космету завршила у Врању где је у то време факултет био измештен. Дипломирала је 2001. године са просечном оценом

8,79. Неколико наредних година усавршила је језик радећи као преводаца у мисији Уједињених нација у Косовској Митровици. Од 2005. године запослена је на Филозофском факултету Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, најпре као сарадним у настави, потом као асистент приправник и тренутно као асистент на Катедри за енглески језик и књижевност. 2009. године уписала је Мастер академске студије на Филолошком факултету у Београду и дипломирала 29.10.2010. са просечном оценом 9 стекавши академско звање Мастер-филолог енглеског језика и књижевности, одбранивши мастер рад под називом Проблеми превођења условљени културолошким разликама у енглеском и српском пословном жаргону под менторством Проф. Др Бориса Хлебеца. Исте године уписала је Докторске академске студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Родни стереотипи и језичка средства у функцији формирања родних идеологија деце као читалачке публике романа Хари Потер Џоане Ролинг на енглеском и у преводу на српски језик

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација Јелене Бабић-Антић има 244 стране и састоји се из укупно четири поглавља и библиографије, и то: 1. Увода, стр. 1-4; 2. Теоријско-методолошког оквира, стр. 5-35; 3. Анализа и интерпретација говора женских ликова и нарације о њима у контексту родних идеологија, стр. 36-217; 4. Закључак стр. 218-223; 5. Библиографија 224-230. У дисертацији се такође налази 66 табела и укупно 126 примера из корпуса. Дисертација такође садржи и кратку Биографију ауторке, као и Изјаву о истоветности штампане и електронске верзије и Изјаву о коришћењу.

У првом тј. уводном делу рада ауторка представља предмет и циљ истраживања, хипотезе и очекиване резултате, те нас у кратким цртама упознаје са истраживањем које ће представити у тези.

У другом теоријско-методолошком делу рада представљени су основни концепти на којима је утемељено истраживање и то: историјат социолингвистичких истраживања језика и рода и основе Критичке анализе дискурса као интардисциплинарне методе. У оквиру социолингвистичког погледа на однос језика и рода, ауторка је представила основне појмове

попут социолингвистике, језичке и родне идеологије, дискурса, културних модела и концепата значајних за дисертацију. Таква су објашњења концепта тзв. *женског језика* и *основне одлике женског језика* које ће бити анализирани у истраживачком делу дисертације. У овом делу представљен је и *приступ истраживањима језика и рода са становишта Критичке анализе дискурса* и значај тродимензионалног оквира чији је творац Норман Ферклаф. Такође је представљена и богата и релевантна литература кориштена као потпора за настанак ове дисертације.

Обзиром на чињеницу да корпус чине оригинална и преводна литература, рад на овој дисертацији се ослања и на постулате традуктологије. Из тог разлога теоријско-методолошки оквир садржи део у коме су у кратким цртама представљени постулати теорије превођења и њени представници, како у свету тако и на простору Србије.

Треће поглавље и централни део рада под називом *Анализа и интерпретација говора женских ликова и нарације о њима у контексту родних идеологија*, чине примери из корпуса, детектована језичка средства и коментари којима ауторка повезује њихово присуство са родним идеологијама и стереотипним приказима жене у дискурсу, какав је књижевност за децу. Обзиром на чињеницу да су нека истраживања потврдила постојање несразмерног приказа родова у роману, ауторка нас у овом делу подсећа на дискурзивну конструкцију родне идеологије у роману и основне показатеље и концепте који то и доказују. Поткрепљујући примерима из корпуса, ауторка селекује и класификује језичка средства која су од посебног значаја за лингвистичку анализу која за циљ има да докаже постојање стереотипних приказа жене и родне идеологије који као такви могу имати великог утицаја на формирање идеологије и ставова о родним односима код читалачке публике. Прикупљена и класификована језичка средства у примерима на енглеском и српском су затим контрастирана и њихове су потенцијалне поруке тумачене кроз призму критичке анализе и основних традуктолошких правила у делу под називом *Сличности и разлике између језичких образаца женских ликова у оригиналу и у преводу и могући утицај на читалачку публику у родно идеолошком смислу*. Оно што је посебно занимљиво јесте критички осврт ауторке на пронађене појмове и средства који су били део лингвистичке анализе, у смислу значаја који сваки од њих има у додели одређеног родно-идеолошког призвука и значења деловима текста у којима су пронађени, и као такви значајно утичу на рецепцију читалачке публике. Језичка средства која су издвојена у примерима из седам књига на енглеском и паралелно у преводу на српски језик, ауторка је у анализи тумачила у

контексту сваког издвојеног женског лика у роману. Сумирајући бројчано језичка средства у свакој од књига понаособ, дат је преглед језичких образаца женских карактера у свакој од седам књига које чине роман. Приказ и карактеризација сваког женског лика, заједно са језичким понашањем које им је додељено, тумачени су у контексту промовисања одређених родних стереотипа и идеологија. Такође, тумачењима је додато и објашњење које се односи на потенцијални утицај који на читаоце и читатељке може имати начин на који су родне улоге и односи представљени у роману.

У четвртном поглављу дисертације скренута је пажња на почетне претпоставке и њихову потврду која је проистекла из истраживања. Истакнути су резултати истраживања и из њих су сажето изведени закључци. На крају, поменуте су значајне појаве које прате ово истраживање али превазилазе оквире дисертације, те је истакнут њихов потенцијал као будућих истраживања у овој области.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Са циљем да се испитају постојање родне идеологије и родних стереотипа у корпусу који чине књиге романа Хари Потер на енглеском и у преводу на српски језик, ауторкин фокус у дисертацији је на лингвистичкој анализи говора женских ликова. Односу језика и рода као социолингвистичком конструкту она приступа са становишта Критичке анализе дискурса. Два су основна питања наведена као предмет анализе, и то: Каквим језиком говоре женски ликови у роману и која су употребљена језичка средства стављена у функцију пласирања одређене родне идеологије и стереотипа. Друго питање се односило на то какав утицај поменуте идеологије и стереотипи имају на читатељке и читатеље. У првом поглављу (*Увод*) је јасно одређен циљ и предмет истраживања, уз кратак осврт на проблематику која ће бити испитана.

У другом поглављу које предстаља теоријски оквир (*Теоријско-методолошки оквир*) ауторка прегледно уводи све конструкте значајне за утемељење основних хипотеза у дисертацији. Пошавши од дефиниције социолингвистике као лингвистичке научне дисциплине која се бави проучавањем односа језика и друштва, тј. језика као друштвеног и културног феномена, прецизирано је да теоријска основа квалитативног истраживања у дисертацији почива на социолингвистичким истраживањима језика и рода. Поред осврта на богату литературу и различито третирање односа језика и рода од зачетака до данашњег дана и модерних истраживања у овој веома популарној области, ауторка је скренула пажњу на

појам културе и културних модела, сматрајући их битним чиниоцима у посматрању и поређењу језичких елемената детектованих у оригиналној и преведеној литератури. Притом наводи дефиниције културних модела као система знања или културе уопште, са којим сваки појединац одраста, сазрева и изграђује себе, као и дефиниције рода као битног конструкта који у модерно време представља нешто што свако од нас изграђује током живота, готово несвесно, и са друге стране, додатка који је већ очигледним биолошким разликама друштво наметнуло мушкарцима и женама, укључујући ту и очекивања и критеријуме друштва, традиције и културе. За потребе ове дисертације и анализу женског лингвистичког обрасца у књижевности, ауторка се ослања на критичку анализу дискурса и постулате традуктологије. Истакнуто је да је реч о интердисциплинарној и релативно младој методи, те је објашњен приступ критичке анализе језику као покретачкој сили производње и ширења идеологије и чињеница која је чини погодном методом за анализу у дисертацији. Као анализа она настоји да открије и утврди скривене предрасуде у тексту, однос између дискурса, моћи и доминације, али и социјалне неједнакости и неправде које неретко произилазе из тог односа. Норман Ферклаф, зачетник критичке анализе дискурса, представивши тродимензионални оквир који чини лингвистичку анализу (дискурс као текст, дискурс као комуникативна пракса, дискурс као друштвена пракса) истакао је погодност поменутог оквира као приступа лингвистичкој анализи текста, која несумњиво може дати увид у то како лингвистички избори могу осликати одређену идеологију и став у датом тексту. Придајући значај првом нивоу овог оквира Ферклаф чак и као пример наводи могућност анализе романа Хари Потер, што је уједно и показатељ оправданости критичке анализе као методолошког приступа у овој тези. Истраживања односа рода и језика у дискурсу настоје да скрену посебну пажњу на дискурзивну димензију идеологија. С тим у вези, ауторка идеологију помиње као кључни чинилац у формирању свести код деце и дефинише идеологију као систем вредности који се деци као читалачкој публици нуди на прикривен или очигледан начин. Из тог разлога истиче значај оваквих и сличних истраживања језика и рода у откривању начина на који су језичка и родна идеологија представљене у дискурсу, као и њихов утицај на све оне који су таквом дискурсу изложени, у овом случају децу. С тим у вези ауторка је скренула пажњу на традуктолошки став ка овој проблематици, где такође наилазимо на питање које се односи на утицај идеологије која се дискурсом сигнализира конзументима, разматрајући да ли ће пријем и схватање идеологије имати утицаја подједнако у преводу и оригиналном тексту. Објашњавајући избор да предмет лингвистичке анализе буде говор женских ликова у роману или тзв. *женски језик*, ауторка је подробно представила порекло и историјат овог концепта у

оквиру социоллингвистичких истраживања. Напоменуто је да је родно обојен језик у културном смислу везан и историјски лоциран у друштвено-културној пракси, те је откривање и анализа процеса изградње женских и мушких дискурзивних облика понашања било и остало популарно поље социоллингвистичких истраживања. Истакавши да је у свим тумачењима језичких средстава која буду пронађена у језику женских ликова у роману од пресудног значаја контекст, ауторка је прегледно објаснила одлике тзв. *женског језика*, први пут класификованог од стране Робин Лејкоф, а касније надограђеног модела и од стране других истраживача и истраживачица у области. Такође, ауторка је за потребе ове тезе истакла надоградњу модела језичким средствима установивши и објаснивши њихову индикативност у смислу стављања акцента на већ стереотипизирани одлике *женског језика*.

У трећем и уједно најобимнијем поглављу (*Анализа и интерпретација говора женских ликова и наравице о њима у контексту родних идеологија*) представљањем одабраног корпуса, ауторка је понудила и оне податке везане за популаран роман који говоре у прилог предмета истраживања и анализе која ће уследити. Као предмет језичке анализе наведен је тзв. *женски језик и језик о женама*, што је подразумевало делове дијалога и наравице у роману. За потребе анализе ауторка се користила Ферклафовим тродимензионалним моделом, задржавши се на првом или текстуалном нивоу. Чињенице које окружују роман а већ су представљене у неким анализама, наведене су у одељку *Дискурзивна конструкција родне идеологије у роману Хари Потер*. У следећем делу поглавља (*Лингвистички образац женских ликова*) издвојено је 126 примера из корпуса, прегледно приказаних у 40 табела и истакнут акценат на начин на који је женски језик представљен. Пронађена језичка средства класификована са у тринаест одлика тзв. *женског језика*, подробно објашњених у теоријском оквиру тезе. Све поменуте одлике јасно су приказане у табелама у којима је на прегледан начин приказан говор женских карактера у роману. Индикативност сваког од издвојених примера је образложена, као и значај пронађених језичких средстава у датом контексту. Следећи корак у анализи у делу са насловом *Сличности и разлике између језичких образаца женских ликова у оригиналу и у преводу и могући утицај на читалачку публику у родно идеолошком смислу*, био је сужавање анализе и сумирање језичких средстава у језику женских карактера у свакој од књига понаособ на енглеском и српском. Одлике језика сваког женског лика су пропраћене критичким коментаром и оне пронађене у оригиналу контрастиране су са примерима у преводу на српски. Сличности и разлике коментарисане су са становишта критичке анализе дискурса као приступа односу језика и рода и различитости између две културе. Синтеза прикупљених језичких средстава у говору свих анализираних

женских ликова кроз седам књига, главних и споредних, у оригиналу и преводу, садржана је у одељцима 3.5.5. и 3.5.6. Јасно разврстана језичка средства у табелама 63 и 64 приказују језички образац четири главне јунакиње романа на енглеском и српском језику. На исти начин табеле 65 и 66 осликавају говор додељен спореним женским ликовима, који се више или мање учестало појављују у роману.

Четврто поглавље у тези чине закључци анализе које ауторка сажето наводи. Поред тога што је наведено да су резултати анализе допринели да три главне хипотезе буду потврђене, ауторка истиче да су неки резултати до којих је анализом дошла у складу са резултатима неких ранијих истраживања. С тим у вези истиче се да су резултати анализе омогућили да се потврди став неких ранијих истраживања поменутих у дисертацији, а у вези са неравномерним представљањем родних односа у роману. Анализом женског говорног обрасца, ауторка је скренула пажњу на карактеризацију женских ликова која жену несумњиво ставља у подређен положај. Елаборирајући на тему женског језика у роману и језика о њима, ауторка је поређењем примера из оригинала и превода понудила одговор и на разлог настанка евентуалних разлика међу њима, истичући да су оне последица преводног процеса, те синтаксичких, лексичких и стилских разлика између два језика. Поред наведених постојећих разлика између оригинала и превода, наглашено је да постојеће разлике нису утицале на различито представљање родног поретка у Хогвортсу у оригиналу и преводу.

Као заокружење закључака до којих је у анализи дошла, ауторка је истакла да нису примећене интервенције преводаца које би у преводу на српски језик на измењен начин представиле родни поредак и положај женских карактера у роману. После поменуте анализе језичких средстава и критичког осврта на утицај представљене родне идеологије и стереотипа у роману на читалачку публику, истакнуто је да је књижевност за децу била и остала погодан медијум за пласирање различитих уверења и идеологија.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији . Рад настао током похађања курса Интердисциплинарност у истраживању језика 2 код професорке Др Јелене Филиповић:

Бабић-Антић, Јелена (2013). Језик, род и образовање: Став студената Филозофског факултета у Косовској Митровици по питању увођења родних студија у курикулум високошколског образовања. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини* (са привременим седиштем у Косовској Митровици). УДК:316.644-057.875:305(497.11)

811.163.41'367.622.11

ИД: 203429900

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

Кликните да бисте почели унос текста.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Значај овог истраживања огледа се у теоријско-методолошком приступу анализи, тј. примени критичке анализе дискурса као приступу истраживања језика и рода и то првог нивоа тзв. Ферклафовог тродимензионалног оквира. У питању је текстуални ниво који акценат ставља на формалне одлике текста. С тим у вези је и сам Ферклаф истакао погодност таквог нивоа за језичку анализу. Оно што ову тезу чини посебно значајном, чини примена критичке анализе на корпусу који чини преводна књижевност за децу и контрастирање добијених резултата у два језика. Три хипотезе од којих је ауторка дисертације пошла у истраживању, потврђене су у највећој мери. Хипотеза 1 (Књижевност за децу је стварана тако да у себи садржи обиље родне идеологије и стереотипа, и као таква знатно утиче на формирање ставова деце као читалачке публике) је потврђена, јер се анализом говорног обрасца женских карактера и нарације о њима дошло до истог закључка. Под утицајем такве књижевности читатељке и читаоци усвајају знања и норме које су неретко и родни стереотипи, који се тичу улога које мушкарци и жене имају у друштву. Хипотеза 2 (Родни стереотипи и родне идеологије у писаном дискурсу могу се изражавати различитим језичким средствима) односи се на језичка средства за којима је ауторка у истраживању трагала, а то су она која је Робин Лејкоф класификовала као типично присутна у говору жена. Њена класификација надограђивана је од стране других аутора. Из тог разлога листу језичких средстава у истраживању чине она језичка средства и одлике издвојене као често присутне у говору женских ликова у роману. Ауторка истиче да их је у анализу уврстима након што је утврдила да је реч о одликама које знатно утичу на представљање и поимање женских карактера. Реч је о тринаест језичких средстава у енглеском и дванаест у српском језику. То су: боје, љубазне фразе, императивне конструкције, директиви (у енглеском), модалне фразе, ограде, упитне фразе, емпатија, хумор и иронија (углавном детектоване и посматране заједно), еуфемизми, емотивне фразе, придеви и наглашавање. Наведена језичка средства су анализирана, а добијени резултати тумачени са становишта критичке анализе дискурса, уз претпоставку да се поимање рода и родне идеологије у данашње време, после три фазе у развоју родно-језичких истраживања,

знатно променило. На тој основи ауторка конципира и Хипотезу 3 (И поред очигледних разлика између британског и српског друштва, језика и потпуно различитих културних миљеа, разлике у поимању родних идеологија и стереотипа у дискурсу који је предмет анализе, углавном потичу од традуктолошких правила и исхода преводног процеса) која се између осталог односи и на очигледне разлике између британског и српског друштва. Међутим, и поред свих различитости ауторка је истакла уверење да разлике у поимању родних идеологија и стереотипа у анализираном корпусу, а које су условљене разликама између два друштва, углавном потичу од традуктолошких начела и исхода преводног процеса. Поред свих општих закључака и потврда претпоставки на којима је конципирано истраживање, појединачном анализом сваке од књига које чине роман, ауторка је добијеним резултатима стекла увид у свако од језичких средстава у говору женских карактера романа, и на кој начин и у којој мери су та језичка средства допринела дискурзивној конструкцији родних односа и стереотипа у роману. Већ на основу анализе прве књиге, истакнуто је да су женски ликови често приказани посредством стереотипних представа о женама као слабијем полу. У највећем броју случајева женски ликови приказани су као споредни сведоци дешавања, као пратиље или жртве, а ситуација је идентична у оригиналу и преводу. Анализом друге књиге родна обележеност неких женских карактера постаје јаче изражена. Осим пар изузетака у чијем говору није забележен допринос родној карактеризацији на начин који жену поставља у подређен положај, већина женских ликова приказана је као слабији пол коме је потребна заштита и пажња мушкарца. Анализом треће и четврте књиге поред развоја женског говорног обрасца који и у наставку доприноси њиховој инфериорности, забележене су и разлике између оригинала и превода које су углавном последица различитих граматичких система, а тичу се појма модалности и директива. Анализа пете књиге романа бележи поклапање између оригинала и превода, изузев у случају броја забележених ограда у језику женских ликова, те је реч о стилским разликама у два језика. Шести део романа одликује присуство одлике женског говора која је забележена као *наглашавање*, и за коју је истакнуто да се сматра веома индикативном у смислу изражавања родне идеологије. Појава овог језичког средства знатно је допринела издвајању два женска карактера у односу на све остале. Седми део романа у анализи открива поклапања у броју забележених језичких средстава у оригиналу и преводу, и додатно учвршћује закључке до којих је ауторка дошла анализом претходних делова романа.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Кандидаткиња Јелена Бабић Антић је у својој дисертацији обрадила веома актуелну тему конструкције когнитивних културних модела код деце и адолесцената на корпусу који се већ издиференцирао као значајан за различита лингвистичка, социолошка и антрополошка истраживања како у српској академској средини, тако и у свету. Оно што у овој тези представља новину јесте приступ истраживању са становишта критичке анализе дискурса и контрастирање добијених резултата у два језика, односно компаративна анализа две говорне и културне заједнице. Резултати докторског рада на тему *Родни стереотипи и језичка средства у функцији формирања родних идеологија деце као читалачке публике романа Хари Потер Џоане Ролинг на енглеском и у преводу на српски језик* највећим делом потврђују општу хипотезу од које је ауторка и пошла у истраживању (Књижевност за децу је стварана тако да у себи садржи обиље родне идеологије и стереотипа, и као таква знатно утиче на формирање ставова деце као читалачке публике). На основу изложеног може се закључити да је ауторка приступила изради тезе на зрео и предан начин, и исто тако формулишући стечена сазнања и закључке свог истраживања.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Комисија препознаје вредност истрајног и минуциозног рада кандидаткиње Јелене Бабић-Антић и предлаже Већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да рукопис под насловом *Родни стереотипи и језичка средства у функцији формирања родних идеологија деце као читалачке публике романа Хари Потер Џоане Ролинг на енглеском и у преводу на српски језик* прихвати као докторски рад који испуњава услове предвиђене законом, а да кандидаткињу Јелену Бабић-Антић позове на усмену одбрану.

Потписи чланова комисије:

1. Проф. Др Јелена Филиповић, редовна професорка
Универзитет у Београду, Филолошки факултет
2. Др Ана Кузмановић-Јовановић, ванредна професорка
Универзитет у Београду, Филолошки факултет
3. Проф. Др Мирјана Лончар-Вујновић, редовна професорка
Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској
Митровици, Филозофски факултет